

The Educational Viewpoints of Miyakawa Hiro in “Tampopo Sensei Anone”

Nisakorn Thongnork*

Eastern Languages Department,

Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

Abstract

Two major educational viewpoints illustrated through Miyakawa Hiro’s children series book, “Tampopo Sensei Anone,” are the teacher’s roles and teaching strategies.

According to Hiro, the teacher’s roles include 1) being a role model expressing hard work, repentance and apology, 2) showing love and understanding to students, and 3) handling class conflicts and encouraging good relationships among students as well as understanding between parents and their children. In terms of teaching strategies, Hiro’s suggestions are 1) providing students with an opportunity to express their opinions, emotions and feelings by writing diaries and sending postcards to their teachers, 2) replacing punishment by employing recreational activities which assist in adjusting the students’ unsatisfactory behavior and living happily in the society, and 3) relating class activities with the beliefs of Japanese people in rural areas. For Hiro, a key to education is to prepare students with mental readiness and to be happy in their life based on their individual potential, which, according to Hiro, is as important as having academic knowledge.

Keywords: Educational viewpoint, Children’s literature, Miyakawa Hiro

* Corresponding author e-mail: nisakorn@bunga.pn.psu.ac.th

วรรณคดีการศึกษาของมิยะกะวะ อิโระในงานวรรณกรรมเด็ก เรื่องคุณครูทัมโปะโปะ¹

นิสากร ทองนอก

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

วรรณคดีการศึกษาของมิยะกะวะ อิโระที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กเรื่องคุณครูทัมโปะโปะ แบ่งได้เป็น 2 ประเด็นหลัก คือ บทบาทของครู และกลวิธีการสอน บทบาทของครู ได้แก่ 1) การเป็นครูต้นแบบของความพยายาม การสำนึกผิดและการขอโทษ 2) การให้ความรักความเข้าใจแก่นักเรียนโดยไม่มุ่งให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว 3) การบริหารจัดการความขัดแย้งในชั้นเรียนก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกันและนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ปกครองกับบุตรหลาน ด้านกลวิธีการสอน ได้แก่ 1) การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกของตนอย่างเต็มที่ด้วยการเขียนบันทึกและการเขียนไปรษณียบัตรโต้ตอบกับครู 2) การละลายพฤติกรรมแทนการตำหนิโทษทำให้เด็กสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ และสามารถดึงนักเรียนกลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 3) การเชื่อมโยงกับคติความเชื่อของชาวชนบทญี่ปุ่น หัวใจของการจัดการศึกษาในวรรณคดีของมิยะกะวะ อิโระคือการสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมทางด้านจิตใจและมีความสุขในการใช้ชีวิตตามศักยภาพของแต่ละบุคคลนั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการมีความสามารถทางด้านวิชาการความรู้

คำสำคัญ: วรรณคดีการศึกษา, วรรณกรรมเด็ก, มิยะกะวะ อิโระ

¹ ชื่อต้นแดนดิไลอัน (dandelion) มีลักษณะคล้ายต้นเขยปีรา ดอกสีเหลืองมักขึ้นอยู่ตามริมตลิ่ง

1. บทนำ

ญี่ปุ่นก้าวขึ้นสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 2 ของโลกได้นั้น มีผลมาจากการพัฒนาทางการศึกษาเป็นสำคัญ โดยรัฐตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน และในขณะเดียวกันประชาชนเองก็มีนิสัยใฝ่เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษา การผสมผสานหลักคิดด้านการศึกษาระหว่างรัฐและประชาชนให้เห็นพ้องกันว่า การศึกษาสามารถทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิตจึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้พลเมืองของชาติได้ช่วยกันเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญ ก้าวหน้าต่อไป ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมารัฐบาลของญี่ปุ่นได้พยายามสร้างระบบและความพร้อมในการศึกษาจนสามารถกระจายการศึกษาให้ทั่วถึงได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งพยายามปลูกจิตสำนึกทางการศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด โดยในปี ค.ศ. 1872 ได้มีประกาศว่า “การศึกษาสามารถทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่ร่ำรวย มีอำนาจ มีเอกราช การศึกษาจะเป็นตัวทำให้การรับรู้ความรู้วิทยาการสมัยใหม่เป็นไปได้ง่ายขึ้น” (วรินทร์ วุจดิ์, 2549: 265) ปัจจุบันจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและชาติ อย่างไรก็ดี แม้ว่าญี่ปุ่นได้พัฒนาการศึกษามามีมาตรฐานการศึกษาในระดับสูงแล้วก็ตาม แต่ญี่ปุ่นก็ยังคงให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยสาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน คือ การตั้งเป้าหมายในการสร้างพลเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความคิดสร้างสรรค์ เพราะ

ญี่ปุ่นเล็งเห็นว่าพลเมืองที่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้จะช่วยนำพาประเทศก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำของโลกได้

ความสำเร็จในการสร้างพลเมืองของญี่ปุ่นให้มีคุณภาพเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการขัดเกลาเด็กต่อจากพ่อแม่ ผู้เขียนสนใจศึกษาในประเด็นนี้ผ่านทางวรรณกรรมเด็กของมิยะกะวะ อิโระ เพราะตลอดระยะเวลา 40 กว่าปีนักเขียนท่านนี้ผลิตผลงานจำนวนมากที่มีเนื้อหาเน้นหนักทางด้านครูและนักเรียนในระดับประถมศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กๆ ด้วยกัน งานเขียนของมิยะกะวะ อิโระแทบทุกเรื่องเป็นงานที่ได้รับความนิยมจากเยาวชน ผู้ปกครองทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นหนังสือประจำห้องสมุดของโรงเรียนทุกแห่งและชั้นหนังสือประจำบ้านของครอบครัวส่วนใหญ่ในประเทศญี่ปุ่น มีผลงานหลายเรื่องที่ได้รับรางวัล² และบางเรื่องได้รับความนิยมสูงจนถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ ได้แก่ เรื่องสมุดพกคุณครู เรื่องบทเพลงฤดูใบไม้ผลิ นอกจากนี้หนังสือหลายเล่มได้ถูกกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของเด็กชั้นประถมศึกษา สำหรับภาษาไทยงานเขียนของมิยะกะวะ อิโระได้รับการแปลแล้วจำนวน 3 เรื่อง โดย ศุสดี นาวาวิจิต ได้แก่ เรื่องสมุดพกคุณครู สมุดพกของแม่ และบทเพลงแห่งฤดูใบไม้ผลิ รางวัลและความนิยมชมชอบที่มีต่อมิยะกะวะ อิโระเหล่านี้จึงเป็นเสมือนเครื่องยืนยันความสามารถและคุณภาพของการเป็นนักเขียนได้เป็นอย่างดี (นิศากร, 2546 : 2-3)

² อาทิ รางวัลวรรณกรรมนกแดงครั้งที่ 8 ในปี ค.ศ. 1978 จากเรื่อง “เงามืด” (Yoru no kage booshi: 夜のかげぼうし) รางวัลวัฒนธรรมสวัสดีการเด็กในปี ค.ศ. 1981 จากเรื่อง “พระพุทธรูปหินที่ต้นทซุบะกิ” (Tsubakichizoo: つばき地蔵) รางวัลวรรณกรรมเด็กนิมิ นังกิซครั้งที่ 30 ในปี 1990 จากเรื่อง “เด็กหญิงอะมิระโกะในสายลม” (Hashirako wa kaze no naka de: 柱子は風のなかで) และรางวัลวรรณกรรมเด็กอิโระซุเคครั้งที่ 16 ในปี ค.ศ. 2005 จากเรื่อง “วันนี้เป็นวันดีสินะ” (Kyoo wa ii hi da ne: きょうはいい日だね)

อนึ่ง มิยะกะวะ อิโระเองเคยประกอบอาชีพครูมาก่อน จึงอาจส่งผลต่อความสนใจในการผลิตผลงานที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับครูและนักเรียน รวมทั้งการสอดแทรกมุมมองในด้านการศึกษาผ่านเรื่องราวและบทบาทของตัวละครในงานเขียน ในงานวิจัยของนิศากรได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า “เนื้อหาในเรื่องได้แสดงถึงวิธีการเรียนการสอนและการขัดเกลาเด็กเข้าสู่สังคมของครูญี่ปุ่นที่ใช้เด็กเป็นศูนย์กลางของการศึกษา และการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งทำให้เด็กรู้จักคิด และเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานไปกับเรื่องราวเหตุการณ์ในเรื่อง บทบาทหน้าที่ของครูในเรื่องนั้นครูไม่เพียงแต่มีบทบาทในการสอนเนื้อหาวิชาการ ดูแลเด็กเรื่องระเบียบวินัย และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองหรือชุมชน แต่ครูยังมีบทบาทด้านการขัดเกลาเด็กให้เข้าสู่สังคมด้วยการทำตนเป็นเยี่ยงอย่างที่ดี ชื่นนำ แนะนำให้เด็กได้เรียนรู้จริยธรรมและค่านิยมในสังคมด้วย” (นิศากร, 2546 : 86-87) อย่างไรก็ดี พุจิตะได้วิจารณ์เรื่องครูสอนแทนของมิยะกะวะ อิโระว่า “ผู้แต่งมีความคิดว่าเด็กทุกคนเป็นเด็กดี ศรัทธาในความดีของคน และคุณครูก็มัวะในเรื่องไม่ได้เป็นแค่ครูเท่านั้นแต่ยังใช้ความเป็นแม่ในการเข้าถึงจิตใจเด็กได้อย่างลึกซึ้ง” (藤田, 1981: 29) นอกจากนี้ โอโอะกะยังได้วิจารณ์เรื่องสมุดพกคุณครูว่า “ครูกับนักเรียนมีความเท่าเทียมเสมอภาคกันในฐานะครูที่เป็นปुरुชย้อมมีขอบพร่อง นักเรียนสามารถเป็นฝ่ายวิจารณ์ให้คะแนนครูได้เช่นกัน” (大岡, 1987: 61-62) ความแพร่หลายและบทบาทของงานเขียนมิยะกะวะ อิโระที่มีมาตลอดระยะเวลา 40 กว่าปีนี้กล่าวได้ว่า น่าจะมีส่วนอย่างสำคัญในการปลูกจิตสำนึกทางการศึกษา อีกทั้งยังสะท้อนภาพใน

เชิงสภาพการณ์และความคาดหวังของระบบการศึกษาในสังคมญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาพรรณาด้านการศึกษาที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องคุณครูทัมโปโปะโปะซึ่งเป็น 1 ใน 5 เล่มของหนังสือชุด “โรงเรียนของมิยะกะวะ อิโระ”³ ที่มีเนื้อหาตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่มุ่งเน้นวิเคราะห์เฉพาะบทบาทของครูผู้สอน และกลวิธีการสอนต่างๆ ที่ใช้ในการอบรมขัดเกลาเด็กในระดับประถมศึกษา

2. บริบทของงานและเรื่องราวโดยย่อ

เรื่องคุณครูทัมโปโปะโปะตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยสำนักพิมพ์ปิปปูล่ามีจำนวนหน้า 149 หน้า ผู้วาดภาพประกอบ คือ สะเซะกะวะ โทะโมะโกะ (Hasegawa Tomoko : 長谷川智子) ผู้แต่งได้รับแรงบันดาลใจในด้านโครงเรื่องจากหนังสือรวบรวมบทเรียงความของนักเรียนของเพื่อนนักเขียนแล้วมิยะกะวะ อิโระนำมาผสมผสานกับประสบการณ์จริงในวัยเด็กของตนเอง ภายในเล่มประกอบด้วย 8 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คุณครูทัมโปโปะ ตอนที่ 2 ดันทัมโปโปะของโคะซุเกะ ตอนที่ 3 การบ้าน ตอนที่ 4 กบเรียกฝน ตอนที่ 5 งานกีฬา ตอนที่ 6 ขอโทษครับ ตอนที่ 7 วันหยุดหน้าร้อน และตอนที่ 8 เริ่มเข้าสู่เทอม 2

เนื้อเรื่องกล่าวถึงคุณครูอุเอะดะ ฟูมิโอะหรือคุณครูทัมโปโปะที่มารับหน้าที่เป็นครูประจำชั้นคนใหม่ของห้อง ป.3/1 ในชั้นมีนักเรียนรวมทั้งหมด 23 คนโดยมีตัวเอก คือ เด็กชายวะดะ โคะซุเกะ และเพื่อนๆ อีก 5 คน⁴ นับตั้งแต่วันแรกงานจบเทอมที่ 1 ได้เกิดเรื่องราวมากมายที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในห้อง

³ ประกอบด้วย 5 เรื่อง คือ “โรงเรียนของเรามีผมคนเดียว” (Boku no gakkoo boku hitori: ぼくの学校ぼくひとり) “เล่นอย่างสนุกกับคุณลุงตัวตลก” (Piero ojisan to a.so.bo.: ピエロおじさんとあ.そ.ぼ.) “คุณครูทัมโปโปะ” (Tampopo sensei anone: たんぽぽ先生あのね) “ห้องเรียนของเรามีกัน 3 คน” (Bokura no kyooshitsu sensei san nin: ぼくらの教室先生三人) “จนกว่าจะถึงวันลาจาก” (Sayonara no hi madeni: さよならの日までに) ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ปิปปูล่าที่ผลิตออกมาในช่วงครึ่งหลังของยุค 1990 และช่วงต้นของยุค 2000

⁴ 1) ด.ช.โยะมิอิ โทะโมะยะ 2) ด.ช.โคะมิยะ โทะมิโอะ 3) ด.ช.ทะนะกะ เกะอิจิ 4) ด.ญ.อะซะโนะ มะกิ 5) ด.ญ.นะกะกะวะ มะอิโกะ

ป.3/1 แต่ด้วยความรัก ความเข้าใจ และการเอาใจใส่ต่อเด็กๆ ของคุณครูนี้เอง ทำให้เด็กๆ ในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์รักใคร่กลมเกลียวกันและมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อต่อกัน ในส่วนผู้ปกครองของนักเรียนก็ให้ความเชื่อมั่นในตัวคุณครู ยิ่งไปกว่านั้นวิธีการสอนที่คุณครูได้เลือกนำมาใช้กับนักเรียนตามสถานการณ์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ และมีความสุขกับการเรียนและการใช้ชีวิตภายในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าคุณครูอุเอะตะ พุุมิโอะตัวละครในเรื่องคุณครูทมิโตะโปะเป็นครูที่ผู้แต่งต้องการสื่อให้เห็นในแง่ของครูที่มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งในเชิงการสอนด้านวิชาความรู้และการสอนด้านชีวิตให้แก่เด็กเรียนในวัยประถมศึกษาได้อย่างแนบเนียนกลมกลืน ยิ่งกว่านั้นผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดในเรื่องบทบาทของครูและกลวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ ดังจะนำเสนอในรายละเอียดต่อไปนี้

3. มิยะกะวะ อิโระกับทฤษฎีด้านการศึกษา

ทฤษฎีด้านการศึกษามิยะกะวะ อิโระที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเด็กนั้นจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้และตระหนักถึงศักยภาพของตนเองเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมี “ครู” เป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายตามทฤษฎีด้านการศึกษาดังกล่าว สำหรับเรื่องคุณครูทมิโตะโปะนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีด้านการศึกษามิยะกะวะ อิโระใน 2 ประเด็นหลัก คือ บทบาทของครูและกลวิธีการสอน

1) บทบาทของครู

บทบาทของครูที่ปรากฏในเรื่องนั้นพบว่าคุณครูทมิโตะโปะได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของครูใน

ด้านต่างๆ ได้แก่ การเป็นครูต้นแบบ การให้ความรัก ความเข้าใจ และการบริหารจัดการความขัดแย้ง

ก. การเป็นครูต้นแบบ

คุณครูทมิโตะโปะปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีที่ควรเอาเยี่ยงอย่างในเรื่องความพยายาม สังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมที่เน้นให้ความสำคัญกับคนที่มีความพยายามในการฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การเรียน ฯลฯ ลักษณะสำคัญนี้ปรากฏในฉากสำคัญของเรื่องที่เป็นกรพบกันเป็นครั้งแรกระหว่างครูประจำชั้นคนใหม่ของห้อง ป.3/1 กับนักเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพื่อนที่เคยร่วมเรียนกันมาตั้งแต่ชั้น ป.1 คุณครูทมิโตะโปะได้เข้ามาในชั้นแล้วลงมือวาดดอกทมิโตะโปะที่มีรากยาวและเมื่อวาดเสร็จก็ได้้นำเอาต้นทมิโตะโปะจริงที่ขุดมาได้ให้นักเรียนในชั้นดู นักเรียนทุกคนตะลึงกับสิ่งที่ได้เห็น จากนั้นคุณครูก็เล่าเพิ่มเติมว่า ตัวคุณครูเองเคยเห็นต้นทมิโตะโปะที่มีรากยาวมาก ๆ ในหนังสือภาพเท่านั้นและนี่ก็เป็นครั้งแรกที่ได้เห็นต้นจริงที่มีรากยาวมากจึงอยากเอามาให้ทุกคนได้ดูด้วย นับแต่วันนั้นมาต้นทมิโตะโปะกลายเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความมุ่งมั่นอยากที่จะขุดเอาต้นทมิโตะโปะที่มีรากยาวเหมือนที่คุณครูขุดมาได้ เด็กชายโคะซุเกะเป็นนักเรียนที่เพื่อน ๆ มักจะมองว่าเป็นคนที่ไม่เคยทำอะไรประสบความสำเร็จหรือเป็นผู้ที่มักทำแต่สิ่งที่ไม่ได้เรื่องในสายตาเพื่อน ๆ มาโดยตลอด แต่โคะซุเกะเป็นเด็กที่ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่เอาแบบอย่างมาจากคุณครูและยังสามารถจุดประกายความมุ่งมั่นพยายามให้แก่เพื่อนคนอื่น ๆ อยากจะเอาเป็นเยี่ยงอย่างในการขุดต้นทมิโตะโปะให้ได้รากยาวอีกด้วย ในฉากที่เด็กชายโคะซุเกะหนีเรียนไปขุดต้นทมิโตะโปะคุณครูทมิโตะโปะได้ออกไปตามหา แต่เมื่อพบตัวแล้วก็ได้เฝ้าสังเกตการณ์อยู่เงียบ ๆ ไม่แสดงตนออกไปช่วยเหลือใดๆ แม้ว่าโคะซุเกะจะกล่าวบอกรายละเอียดในการขุดต้นทมิโตะโปะก็ตาม จนเมื่อแน่ใจว่าเด็กชายโคะซุเกะสามารถขุดต้นทมิโตะโปะได้

สำเร็จคุณครูทมโปะโปะก็รีบกลับไปห้องเรียนและไม่พูดถึงเรื่องที่ได้ไปพบโคะซุเกะ การที่คุณครูทมโปะโปะทำเช่นนี้คงพิจารณาแล้วว่าจะเป็นการช่วยให้เด็กชายโคะซุเกะแสดงความสามารถและความพยายามของตนเองเต็มที่และมีความภาคภูมิใจในความพยายามของตนเองและเป็นที่น่าชื่นชมอย่างยิ่งเมื่อในที่สุดต้นทมโปะโปะที่โคะซุเกะขุดขึ้นมาได้นั้นมีรากยาวและยาวมากกว่าที่คุณครูขุดได้ก่อนหน้านี้อีกด้วย

นอกจากนี้ คุณครูทมโปะโปะได้ทำตนเป็นแบบอย่างในการสำนึกผิดและการขอโทษ ดังเช่นในตอนที่คุณครูทมโปะโปะบอกให้เด็กทุกคนเริ่มรับประทานอาหารเช้ากลางวันทั้งๆ ที่คุณครูยังไม่ได้ล้างมือซ้ำใหม่อีกครั้งหลังจากจับชอล์กเขียนกระดาน เพราะเผลอลืมไปว่าได้ล้างมือเพื่อเตรียมรับประทานอาหารเช้ากลางวันร่วมกับนักเรียนในชั้นไปแล้วเมื่อก่อนหน้านี้ แต่เนื่องจากการกระทำของคุณครูอยู่ในสายตาของเด็กหญิงมะกิ เด็กหญิงมะกิงจึงได้ร้องทักขึ้นว่า

「先生の手きれい、はくぼくついてないの」(หน้า 139) “มือคุณครูสะอาด ไม่เปื้อนชอล์กหรอกคะ”

เมื่อคุณครูทมโปะโปะได้ยินเสียงนักเรียนร้องทักในเรื่องนี้ก็ได้กล่าวขอบคุณและเมื่อกลับมาจากล้างมือครั้งใหม่ คุณครูก็ได้ขอโทษพร้อมกับก้มศีรษะเพื่อเป็นการแสดงให้รู้ว่า แม้จะเป็นการเผลอลืมแต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่น่าอภัย เพราะแท้ที่จริงแล้วไม่ได้เผลอลืมแต่เป็นความขี้เกียจและคิดว่าเป็นการยุ่งยากหากต้องไปล้างมือใหม่อีกครั้ง หากไม่มีคนทักท้วงก็คงทำเป็นแกล้งลืมกลบเกลื่อนไป ต่อจากนั้นคุณครูก็ได้กล่าวขอโทษซ้ำอีก การขอโทษของคุณครูทมโปะโปะทำให้นักเรียนรู้สึกดีและปรบมือให้คุณครูกัน ทันใดนั้นเด็กชายเคอิจิก็ลุกขึ้นมายอมรับว่า ตนก็เคยทำในลักษณะที่คล้ายกับคุณครู คือ ล้างมือเสร็จแล้วมาเล่นโยนบอลที่มุมห้องแต่ก็ไม่ล้างมือซ้ำอีก เด็กหญิงมะกิโคะก็ลุกขึ้นสารภาพตามมาว่า ล้างมือแล้วหยิบขยะทิ้งถัง แต่ไม่

ได้ล้างมือซ้ำใหม่อีกครั้งก่อนที่จะรับประทานอาหารเช้า เด็กชายโคะซุเกะก็ออกมายอมรับว่า ได้ล้างมือแล้วเกิดปวดฉี่จึงเข้าห้องน้ำแล้วก็ลืมล้างมือเสียใหม่ การที่ครูและเพื่อนๆ ออกมายอมรับในความผิดเราทำให้ทุกคนในชั้นเรียนตระหนักในเรื่องนี้และยอมไปล้างมือเสียใหม่อย่างง่ายดาย จะเห็นว่าคุณครูทมโปะโปะได้นำเอาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาสอนนักเรียนซึ่งแท้จริงแล้วคุณครูอาจจะไม่ได้ลืมที่จะล้างมือซ้ำ แต่ต้องการจะยกขึ้นมาเป็นแบบอย่างในการยอมรับต่อสิ่งที่พลั้งเผลอและยอมแก้ไขใหม่ ทั้งนี้เรื่องการรักษาความสะอาดนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของเด็กนักเรียน การออกคำสั่งโดยตรงให้ล้างมือใหม่เด็กๆ อาจไม่ให้ความร่วมมือแต่โดยดี จนเมื่อเห็นแบบอย่างว่าครูก็มีการพลั้งเผลอและสำนึกผิดด้วยการขอโทษและยอมออกไปล้างมือใหม่อีกครั้ง เด็กๆ เองก็รู้สึกกล้าที่จะยอมรับในสิ่งที่ไม่ถูกต้องและเต็มใจที่จะทำตามในสิ่งที่ถูกต้อง

ข. การให้ความรัก ความเข้าใจ

คุณครูทมโปะโปะให้ความสำคัญต่อการให้ความรัก ความเข้าใจนักเรียนที่ตนสอนเป็นอย่างดี ดังจะเห็นจากตอนที่คุณครูทมโปะโปะนั่งลงกอดเด็กชายโคะซุเกะและกอดอุ้มไว้ที่ตักอย่างไมเคอะเขินและยินดีที่จะทำเช่นนี้อีกหลายๆ ครั้งตามคำแนะนำของนักเรียนในชั้น ซึ่งในครั้งแรกที่เด็กชายโคะซุเกะได้รับสัมผัสการกอดจากคุณครูทมโปะโปะเขาได้ร้องให้ออกมาอย่างไม่มีเหตุผล

「先生は、ランドセルを下ろしてやると、しずかに背中をトントンしています。康介の泣き声は、だんだん大きくなりました。みんなはだまって、そんな康介をみつめています。康介はどうして泣いてしまっているのか、自分でもわかってはいないのです。」(หน้า 29-30) “คุณครูเอา

กระเป๋าสะพายออกแล้วดับหลังเบาๆ เสียงร้องของ โคะซุเกะค่อยๆ ดังขึ้น ทุกคนเฝ้านั่งจ้องมองโคะซุเกะ โคะซุเกะเองก็ไม่เข้าใจตนเองว่าทำไมร้องไห้ออกมา”

สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นแท้ที่จริงแล้วเป็นเพราะเขา ขาดความอบอุ่นของอ้อมกอดมาตั้งแต่เล็กจนถึงวันที่ ได้รับการกอด และความหวังใยจากคุณครูทำให้ความ อึดอั้นที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจได้ทะลาลงมาก่อเกิดเป็น ความรู้สึกอบอุ่นแผ่ลึกเข้าไปถึงภายในจิตใจ ผลของ การสัมผัสด้วยการกอดและความหวังใยที่ครูมีต่อเขา นี้เอง ทำให้เด็กชายโคะซุเกะรู้สึกอบอุ่น ชาบซึ้ง ไว้วางใจต่อคุณครูมากขึ้น มีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปในทาง ที่ดีขึ้นและพร้อมที่จะทำตนเป็นเด็กดี วิธีการปฏิบัติ เช่นนี้ของคุณครูทัมโปโปะต่อเด็กชายโคะซุเกะเป็น ลักษณะหนึ่งของการขัดเกลาเด็กในสังคมญี่ปุ่นที่จะ ไม่เน้นการตำหนิตลงโทษ แต่จะใช้วิธีการให้ความรัก ความเข้าใจและให้เด็ก ๆ คิดคำนึงถึงความรู้สึกของพ่อ แม่หรือคนที่เขารักที่อยู่รอบข้างก่อนที่จะทำสิ่งใดลงไป การปลูกฝังในลักษณะนี้จึงส่งผลให้เด็กญี่ปุ่นเติบโตขึ้น อย่างรู้จักคิดหรือคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น และมีการวางแผนอย่างรอบคอบก่อนที่จะลงมือทำการใด ๆ อันเป็นลักษณะของชาวญี่ปุ่นที่พบเห็นได้แทบทุกคน

ก. การบริหารจัดการความขัดแย้ง

ก่อนมารับหน้าที่เป็นครูประจำชั้น คุณครู ทัมโปโปะได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนคนหนึ่ง ที่มีลักษณะเฉพาะด้านพฤติกรรมจนส่งผลกระทบต่อ ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน คุณครูจึงได้ใช้ ดันทัมโปโปะมาเป็นสัญลักษณ์ของการสอนหรือการ วางเป้าหมายให้ทุกคนเกิดความรู้สึกที่จะร่วมมือกัน ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไปข้างหน้า ทั้งใน เรื่องการเรียนและการอยู่กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน วิธีการ ดังกล่าวนี้นับประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อ เกิดปัญหาขึ้นภายในห้องเรียน นักเรียนได้ร่วมกันแสดง น้ำใจช่วยเหลือจนสามารถผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ด้วย

ดี ดังที่คุณครูทัมโปโปะสรุปในตอนเรื่องงานกีฬาว่า

「運動会が、また一つ、三年一組のたんぽぽの根を、のばしてくれました。」(หน้า 95)

“กิจกรรมการแข่งขันก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทำให้ราก ของดันทัมโปโปะของห้องป.3/1 ยาวเพิ่มขึ้น”

ซึ่งหมายถึงการร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหาวางตัวได้ ไม่ถูกต้องของเพื่อน คือ เด็กชายโคะซุเกะให้วิ่งได้ ถูกต้องและเป็นกำลังใจให้วิ่งจนถึงเส้นชัย ในเรื่อง เดียวกันได้สอนให้เด็กหญิงมะกิไม่อายแม้จะวิ่งได้ที่ สุดท้าย เพราะได้เห็นแบบอย่างของโคะซุเกะที่ได้ใช้ ความพยายามวิ่งอย่างเต็มที่แม้จะเหลือเป็นคนสุดท้าย ในการเข้าเส้นชัยก็ตาม และสำหรับนักเรียนที่ยังไม่ค่อย มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเพื่อนก็ปรับเปลี่ยนความคิด และพฤติกรรมไปในทางที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ เพื่อนมากขึ้น คือ การช่วยกันสอนให้โคะซุเกะวิ่งด้วย ท่าที่ถูกต้อง นอกจากการใช้ดันทัมโปโปะมาเป็นต้น แบบของความร่วมมือในการฝ่าฟันอุปสรรคแล้ว ในฉากที่คุณครูให้การบ้าน “กอด” คือ การให้คนที่ บ้านที่เป็นผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ หรือคุณตา คุณยายช่วยกอดนักเรียนเป็นการบ้าน คุณครูก็รู้อยู่ เต็มอกกว่าเป็นการบ้านที่ยากสำหรับเด็กชายโคะซุเกะ ซึ่งเป็นเด็กกำพร้าอยู่ในความดูแลของคุณยาย และ คุณครูก็ทราบดีว่าคุณยายสุขภาพไม่แข็งแรง ทำงาน ยุ่งไม่มีเวลา และความสัมพันธ์กับหลานไม่ค่อยจะดีนัก แต่คุณครูก็ไม่เร่งรัดหรือบีบบังคับว่าจะต้องทำการบ้าน ขึ้นนี้สำเร็จตามกรอบเวลา ดังนี้

「康介を思って考えた、だっこのしゅくだいだったのに、康介にはふたんだったかな・・・と、たんぽぽ先生は不安になりました。「しゅくだいは、わすれたっていいんだぞ」先生は康介の肩をたたいて、さようならをしました。」(หน้า 53)

“คุณครูทัมโปโปะรู้สึกไม่สบายใจเมื่อคิดถึงโคะซุเกะ ที่ต้องแบกรับภาระการบ้าน “กอด” จึงบอกกับโคะซุเกะ ว่า “การบ้านนะ บอกว่าลืมทำก็ได้นะ” คุณครูตบไหล่โคะซุเกะแล้วกล่าวล่ำลา”

เด็กชายโคะซุเกะมีความคิดว่า หากตนสามารถหุงข้าวให้คุณยายได้ก็จะช่วยแบ่งเบาภาระของคุณยายได้ และอาจทำให้คุณยายรู้สึกที่ดีต่อตนเองมากขึ้นและอาจจะทอดหลานคนนี้ในสักวันหนึ่ง จึงร้องขอความช่วยเหลือจากคุณครูให้ช่วยสอนวิธีหุงข้าว คุณครูทัมโปะโปะไม่ได้มองข้ามความต้องการของเด็กชายโคะซุเกะและยังได้หยิบยกเอาเรื่องนี้มาเป็นกิจกรรมที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียนในชั้นให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น จึงเลือกที่จะไม่สอนเองโดยตรงแต่กลับใช้วิธีให้เพื่อนในชั้นอาสาเข้ามาช่วยสอนวิธีหุงข้าว การใช้วิธีนี้ให้ผลตอบรับกลับมาดีมากทั้งในเรื่องด้านครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน กล่าวคือ ในครอบครัวคุณยายได้เห็นถึงความพยายามของหลานชายที่อุตสาหะเรียนรู้วิธีหุงข้าวมาเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้านและผลจากการกระทำของหลานชายนี้เองทำให้คุณยายได้สวมทอดหลานเพื่อเป็นการขอบใจ ในอีกด้านหนึ่ง การลุกขึ้นมาหุงข้าวของเด็กชายโคะซุเกะอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่จะใช้เป็นข้ออ้างในการสวมกอดกันของคนในครอบครัวที่มีความเป็นกันเองเมื่อจะแสดงความรักต่อกัน ส่วนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นกล่าวคือ คนที่ช่วยสอนวิธีหุงข้าวก็จะคอยติดตามสอบถามความคืบหน้าในสิ่งที่ได้สอนไป ในขณะที่คนที่ถูกถามก็รู้สึกได้ว่า มีเพื่อนที่คอยห่วงใยใส่ใจต่อตนเอง

2) กลวิธีการสอน

ในด้านการสอนนั้นเรื่องคุณครูทัมโปะโปะได้สะท้อนให้เห็นกลวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ ที่นำมาใช้กับนักเรียนในชั้น ได้แก่ การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกของตนอย่างเต็มที่ การละลายพฤติกรรมแทนการตำหนิโทษ และการเชื่อมโยงกับคติความเชื่อของชาวชนบทญี่ปุ่น

ก. การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกของตนอย่างเต็มที่

ในเรื่องคุณครูทัมโปะโปะมีกิจกรรมส่งเสริมการเขียนบันทึกและโปรยณียบัตรโต้ตอบกับคุณครูโดยนักเรียนสามารถเล่าเรื่องต่างๆ ที่ตนอยากจะเล่าหรือระบายความในใจให้คุณครูได้รับรู้และเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น แม้ว่านักเรียนบางคนจะไม่ชอบการเขียนและมีการบ่นออกมา อย่างไรก็ตามเมื่อคุณครูให้เขียนได้โดยอิสระและไม่ยึดรูปแบบเชิงวิชาการ แต่ให้เขียนด้วยภาษาง่ายๆ เหมือนเป็นการพูดคุยกันและเขียนในปริมาณเท่าใดก็ได้ การทำเช่นนี้เท่ากับเป็นอุบายการ ปลุกฝังไปทีละน้อยให้นักเรียนไม่รู้สึกว่าการเขียนบันทึกเป็นภาระที่หนักจนเกินกำลัง นักเรียนค่อยๆ ค่อยๆ เรียนรู้การเขียนและมีนิสัยรักการอ่านการเขียนไปโดยปริยาย ทั้งนี้ก่อนจบเรื่องของแต่ละตอนมีชะกะวะ ชิโรไดใช้กลวิธีการเขียนโดยจะกล่าวถึงบันทึกที่นักเรียนเขียนถึงคุณครูทัมโปะโปะซึ่งเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนที่เล่าระบายความในใจของตนเองหรือผู้ปกครอง หรือแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา และการเขียนบันทึกของนักเรียนเหล่านี้ทำให้คุณครูทัมโปะโปะรู้ถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงของนักเรียน เช่น จากบันทึกของเด็กหญิงมะกิที่เล่าถึงเด็กชายโคะซุเกะว่าเป็นเด็กกำพร้าพ่อแม่โดยมีญาติช่วยเลี้ยงดูตั้งแต่เด็ก และเมื่อถึงวัยเข้าเรียนก็ได้มาอยู่ในความดูแลของคุณยาย ซึ่งทำงานที่ซูเปอร์มาร์เก็ต ความสัมพันธ์ระหว่างคุณยายกับโคะซุเกะไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดด้านสุขภาพของคุณยายสุขภาพที่มีอาการปวดเข่าทำให้ไม่ค่อยได้ลุกและทอดหลานเลย เมื่อคุณครูทัมโปะโปะทราบถึงสาเหตุจึงพยายามแก้ปัญหานี้ด้วยการโอบกอดโคะซุเกะครั้งแรกเกิดขึ้นในตอนที่คุณครูโคะซุเกะหนีเรียนออกไปชุดต้นทัมโปะโปะและเมื่อกลับเข้ามาในห้องโดนคุณครูถามด้วยน้ำเสียงจริงจังว่า ไปไหนมารู้มัยเป็นห้วงนะการทอดของครูในครั้งนั้นเป็นเหตุให้เพื่อน ๆ ในชั้น

สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับโคะซุเกะ แม้เด็กหญิงอะซะโนะ มะกิเองก็ยังได้บันทึกความคิดเห็นในเหตุการณ์นี้ว่า

「先生、あのね。こうすけくんね、先生にだいてもらったこと、とてもうれしかったんだと思うよ。泣いたあとこうすけくん、ちがう顔になってましたね。先生、これから、こうすけくんのこと、いっぱいだいてあげてください。ひいきっていわないからね。朝の会や、おわりの会のときなんか、だいてあげたら、走りまわったりしなくなると思うよ。」(หน้า 37-38) “คุณครูคะ หนูคิดว่าโคะซุเกะรู้สึกดีใจมากที่คุณครูกอดเขา โคะซุเกะหลังผ่านการร้องไห้สีหน้าเขาเปลี่ยนไปเลยนะคะ คุณครูคะ จากนั้นไปช่วยกอดโคะซุเกะเยอะๆ แต่ไม่พูดว่ารักเขานะคะ คิดว่าถ้าได้กอดเขาในช่วงประชุมก่อนเรียนและประชุมหลังเลิกเรียน⁵ อาจจะช่วยให้โคะซุเกะเลิกวิ่งไปรอบๆ ห้องได้นะคะ”

การสวมกอดเด็กชายโคะซุเกะในครั้งต่อๆ มานั้นเกิดจากความคิดของนักเรียนในชั้นเรียนแสดงให้เห็นว่า คุณครูทมิโปะโปะแก้ปัญหาด้วยการให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิด ผลที่ตามมาคือความสุขและความรู้สึกยินดีกับความสำเร็จในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยที่ไม่เกิดปัญหาในเรื่องความอิจฉาแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากความคิดของเด็กๆ ที่เขียนบันทึกถึงคุณครูว่า

「こうすけがだいてもらったときね、ぼくもだいてもらってるって、そんな気がしました。こうすけが泣いているとき、ぼくもいっしょに泣いて

いました。」(หน้า 36) “เวลาที่คุณครูสวมกอดเด็กชายโคะซุเกะรู้สึกเหมือนกับว่าผมเองถูกกอดไปด้วย ตอนที่โคะซุเกะร้องไห้ผมก็ร่วมร้องไห้ไปด้วยครับ”

การกระทำของคุณครูทมิโปะโปะนอกเหนือจากที่เด็กชายโคะซุเกะจะได้รับความรักความอบอุ่นแล้ว ความอ่อนโยนมีเมตตาที่ยังได้แผ่ขยายไปสู่เด็กคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ช่วงปิดเทอมหน้าร้อนเด็กชายโคะซุเกะเป็นนักเรียนที่เขียนไปรษณียบัตรไปถึงคุณครูเป็นคนแรก ทั้งนี้เพื่อจะเล่าเรื่องของคนที่ประสบความสำเร็จในการทำบ้าน “กอด” ว่า คุณยายได้กอดเขาแล้ว แต่กอดเบาๆ เพราะเขาไม่ค่อยดี เมื่อคุณครูทมิโปะโปะได้อ่านข้อความนั้นก็รู้สึกดีใจกับความสำเร็จของโคะซุเกะและได้เขียนตอบแสดงความยินดีกับความสำเร็จนั้นและแนะนำเพิ่มเติมอีกด้วยว่า ช่วยกรุณากล่าวขอบคุณคุณยายด้วยและช่วยหุงข้าวต่อไป ข้อความในไปรษณียบัตรของคุณครูทมิโปะโปะนั้นแสดงให้เห็นถึงการรับรู้ในความรู้สึกของเด็กและเสมือนสิ่งที่ช่วยย้ำเตือนว่า แม้จะประสบความสำเร็จแล้วแต่ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่นั้นต่อไป

อีกตอนหนึ่งที่คุณครูทมิโปะโปะแสดงให้เห็นถึงการสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นและอารมณ์ ความรู้สึกของตนอย่างเต็มที่ก็คือ เหตุการณ์ในช่วงโมประชุมหลังเลิกเรียนวันหนึ่งคุณครูทมิโปะโปะได้ให้นักเรียนอ่านกลอนที่นักเรียนกลุ่มเวอร์ประจำวันได้เลือกมาเป็นกลอนที่ชื่อกลอนว่า “แค่ 5 ครั้งเท่านั้น” ซึ่งเป็นกลอนเกี่ยวกับลูกอ่อนขอให้แม่กอด อุ้ม และอยู่ใกล้ๆ ลูก 5 ครั้ง ได้แก่

⁵ ในโรงเรียนประถมศึกษานี้มีนักเรียนที่ให้คุณครูทมิโปะโปะช่วยกอดก่อนเรียนและหลังเลิกเรียนเพื่อเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักปกครองตนเอง โดยการประชุมตอนเช้าจะมีผู้รับผิดชอบ 2 คน (หรือตามที่ได้กำหนดไว้) ขึ้นมากล่าวสวัสดิ์ ร้องเพลงร่วมกัน แจ้งเป้าหมายประจำวัน การแจ้งเรื่องเพื่อทราบ และการแจ้งเรื่องจากครูประจำชั้น ส่วนประชุมหลังเลิกเรียนจะมีการวิจารณ์ตนเองถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ของวันนั้นว่า บรรลุผลหรือไม่ การแจ้งเรื่องจากเวอร์ประจำวันและจากผู้รับผิดชอบส่วนอื่นๆ การวิจารณ์ตนเองเรื่องทำความสะอาด เรื่องแจ้งจากครูประจำชั้น ทุกคนกล่าวคำก่อนกลับบ้าน บางครั้งอาจมีการร้องเพลงสร้างความสดใสก่อนกลับบ้าน

「おかあさん おんぶして 五つだけ お
んぶして ぼく大きくなったから 五つだけ い
いんだよ

おかあさん だっこして 五つだけ だっ
こして ぼく大きくなったから 五つだけ いい
んだよ

おかあさん ここにいて 五つだけ ここ
にいて ぼく大きくなったから 五つだけ いい
んだよ」(หน้า 42-43)

“คุณแม่ อุ้มหน้อย 5 ครั้งเท่านั้น ช่วยอุ้ม
หน้อย 5 ครั้งเท่านั้น ผมโตแล้ว 5 ครั้งเท่านั้นก็พอแล้ว

คุณแม่ กอดหน้อย 5 ครั้งเท่านั้น ช่วยกอด
หน้อย 5 ครั้งเท่านั้น ผมโตแล้ว 5 ครั้งเท่านั้นพอแล้ว

คุณแม่ อยู่ใกล้ๆ หน้อย 5 ครั้งเท่านั้น ช่วย
อยู่ใกล้ๆ หน้อย 5 ครั้งเท่านั้น ผมโตแล้ว 5 ครั้ง
เท่านั้นก็พอแล้ว”

อย่างไรก็ตามเด็กชายเคะอิรู้สึกว่ามีจำนวนแค่
5 ครั้งยังไม่เพียงพอสำหรับเขา จึงขอเพิ่มจาก 5 ครั้ง
เป็น 7 ครั้ง คุณครูก็อนุญาตและได้อธิบายให้นักเรียน
เข้าใจว่า โดยปกติจะเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมกลอนที่
เขาแต่งไว้แล้วไม่ได้เพราะเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง
แต่ในกรณีนี้ใช้อ่านกันเฉพาะในชั้นป.3/1 เจ้าของ
บทกลอนคงให้อภัย ทั้งนี้ก่อนปรับแต่งบทกลอนครูได้
ให้เด็กๆ ร้องตะโกนออกไปนอกหน้าต่างพร้อมๆ กัน
ว่า

「おながいします」(หน้า 44) “ได้โปรด
ด้วยค่ะ/ครับ”

เพื่อเป็นการขออนุญาตเจ้าของบทกลอน
และในขณะที่อ่านกลอนร่วมกันคุณครูทมิโตะโตะได้
โอบกอดโคะซุเกะไว้ สำหรับโคะซุเกะแล้วเขารู้สึกสนใจ
และประทับใจกลอนบทนี้จนสามารถอ่านไปพร้อมๆ
กับเพื่อนทุกคนได้ การเปลี่ยนแปลงบทกลอนตาม
ความเรียกร้องของนักเรียนเช่นนี้คุณครูทมิโตะโตะ

อาจพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ได้เป็นเรื่องเสียหายร้ายแรง
เพราะการที่นักเรียนเสนอความคิดเห็นออกมาเช่นนี้คง
รู้สึกว่าคุณแม่ยังกอด อุ้ม และอยู่ใกล้ๆ ไม่บ่อยหรือ
มากพอกับความต้องการที่พวกเขาอยากได้รับเพิ่ม
จากพ่อแม่ตนเอง คุณครูทมิโตะโตะจึงอนุญาตโดยไม่
ละเลยเรื่องระเบียบกฎเกณฑ์ที่นักเรียนควรเข้าใจว่าการ
เปลี่ยนแปลงแต่งเสริมผลงานที่นักประพันธ์แต่งไว้ไม่ใช่
เป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ข. การละลายพฤติกรรมแทนการตำหนิ ลงโทษ

เด็กชายโคะซุเกะในเรื่องคุณครูทมิโตะโตะมัก
กระทำพฤติกรรมส่งเสียงร้องรบกวน วิ่งวนไปรอบห้อง
และล้มตัวลงนอนบนพื้นเพื่อให้ได้สนใจในสิ่งที่ตนเอง
ต้องการ แต่คุณครูทมิโตะโตะก็ได้ลงโทษใดๆ กลับ
ใช้กิจกรรมมาช่วยละลายพฤติกรรมของโคะซุเกะแทน
ดังเช่นในวันที่คุณครูทมิโตะโตะไม่สามารถมาสอนได้
เพราะมีการกิจออกไปดูการวิจัยชั้นเรียนของโรงเรียน
ในเมืองที่อยู่ติดกับเมืองนี้ ในวันนั้นเองเด็กชายโคะซุเกะ
ได้แสดงอาการปฏิกิริยาที่ประหลาดออกมาในช่วง
วิชาดนตรี คือ ส่งเสียงร้องล้อเลียนเสียงฝึกซ้อม
ดนตรี ล้มลงนอนบนพื้นห้อง จนทำให้คุณครูดนตรี
รู้สึกหงุดหงิดไม่มีสมาธิในการสอนเท่าที่ควร เช้าวันรุ่ง
ขึ้นเมื่อคุณครูทมิโตะโตะทราบก็ได้บอกกล่าวให้โคะซุเกะ
ทำตัวเป็นเด็กดี มีความอดทน ไม่กลับไปทำตัว
เป็นเด็กๆ และได้บอกให้ไปขอโทษคุณครูที่กระทำตัว
ไม่ดี ในช่วงประชุมก่อนเรียนคุณครูกล่าวขอโทษที่ทุก
คนเป็นห่วงโคะซุเกะ และรู้สึกเห็นใจที่เมื่อวานทุกคน
รู้สึกอึดอัด และหากรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจขึ้นมาเมื่อไร
ให้แปลงร่างเป็นกบเรียกฝนกันแล้วคุณครูก็บอกให้ทุก
คนไปที่โรงยิมเพื่อแปลงร่างเป็นกบ โดยที่คุณครูทมิโตะโตะ
ล่วงหน้าไปถึงโรงยิมก่อนและทำท่ากบรออยู่แล้ว
ทุกคนตะลึงและประหลาดใจกับภาพที่เห็น ชั่วโมง
หนึ่งเด็กชายโทะโมะยะก็เลียนแบบท่ากบตามครูเป็น

คนแรก ตามต่อด้วยโคะซุเกะและเด็กคนอื่น ๆ ทุกคน กลายเป็นกบกระโดดตุง ๆ ร้องอ๊อ ๆ ครูบอกให้หัวเราะ ออกมาอย่างเต็มที่ทำให้เด็ก ๆ ได้รับความสนุกสนาน และคลายความตึงเครียดที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน ชั้นเรียนไปหมดสิ้น

ค. การเชื่อมโยงกับคติความเชื่อของชาว ชนบทญี่ปุ่น

คุณครูทมิโตะโปะเป็นครูที่มีพื้นเพมาจาก ชนบทและมีโอกาสสัมผัสภูมิปัญญาของเกษตรกรที่ ถ่ายทอดออกมาเป็นประเพณีของท้องถิ่น ในชั้นเรียน คุณครูทมิโตะโปะจึงมักสอดแทรกความคิด ความเชื่อ เหล่านั้นในการสอนนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ ดัง เช่นในตอนที่ 4 คือ กบเรียกฝน คุณครูทมิโตะโปะ ให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับเรื่องฝนว่า “ฝน” มีความสำคัญต่อการเพาะปลูกของชาวนาเป็นอย่างมาก เพราะ

「雨ってね、ふりすぎてもこまるし、ふら なくてもこまるんだよね。先生がそだった山の村 では、田植えのころに雨がふってくれなくて、雨 ごい祭りというのをしたんだがね。神さまにお供 えものをして、『めぐみの雨をふらせてください』 って祈ってから、みんながかえるになって、神社 の前をはねたのさ。雨がえるがなくて、あめがふる っていうじゃあないか、な。だから、みんな雨が る になって、ケロケロないんだ。」 (หน้า 71-72)

“ฝนตกลงมามากก็เกิดความลำบากและถ้าไม่ตกลง มากก็ลำบากเช่นกัน คุณครูเติบโตในหมู่บ้านที่อยู่บน ภูเขาในช่วงฤดูทำนาหากฝนไม่ตกลงมากคนในหมู่บ้าน ก็จะจัดเทศกาลขอฝน ทุกคนจะแปลงร่างเป็นกบกระโดด ไปยังศาลเจ้าเพื่อขอพรต่อเทพเจ้าช่วยคลบนันดาล

ให้ฝนตกลงมา ถ้ามีกบก็จะมีฝนนั่นเอง ทุกคนจึง แปลงร่างเป็นกบร้องอ๊อ ๆ”

อีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการสอนที่ เชื่อมโยงกับคติความเชื่อของชนญี่ปุ่นจากนิทานพื้น บ้านเรื่องตัวประหลาดคัปปะ⁶ โดยคุณครูได้เล่านิทาน เรื่องนี้ให้เด็ก ๆ ฟังว่า เมื่อนานมาแล้วมีตัวคัปปะอาศัย อยู่ในแม่น้ำ มักออกมาทำให้คนเล่นมวยปล้ำซูโม่ วัน หนึ่งคุณตามาถอนหญ้าในนาที่อยู่ใกล้ ๆ กับแม่น้ำ ตัวคัปปะก็ได้ออกมาทำให้คนเล่นมวยปล้ำ พอคุณตามอบ ปฏิเสธเพราะยุ่งกับการถอนหญ้า ตัวคัปปะจึงอาสา ช่วยถอนหญ้าเมื่อถอนเสร็จจะได้เล่นมวยปล้ำ คุณตา ตกใจเพราะกลัวโดนคัปปะจับเอาตัวไป ในระหว่างที่ ช่วยกันถอนหญ้าอยู่นั้นจึงได้ถามคัปปะว่ากลัวสิ่งใด คัปปะตอบว่าเกลียดเสียงของโลหะกระทบกัน คราวนี้ คัปปะถามคุณตาบ้างคุณตาจึงตอบไปว่าเกลียด ปลา จากนั้นคุณตาจับเอาจอมกับเสียงกระทบกัน กันจนเกิดเสียงดัง คัปปะได้ยินเสียงโลหะกระทบกัน ก็ตกใจกระโดดลงแม่น้ำแล้วจับเอาปลาวิ่งใส่คุณตา หวังให้คุณตากลัว แต่จริงแล้วคุณตาไม่ได้กลัวปลาจึง เก็บเอาปลากลับบ้านไป และแล้วเรื่องก็จบลงด้วยความ สุข การที่คุณครูทมิโตะโปะนำนิทานความเชื่อของ ชนญี่ปุ่นมาสอดแทรกในการสอนนั้นก็เพื่อต้องการให้ เด็กในวัยประถมศึกษาหรือเด็กรุ่นใหม่เหล่านี้ได้รู้และ เข้าใจวิถีชีวิตของชนญี่ปุ่นในยุคก่อน รวมถึงข้อคิดที่ ได้จากนิทานซึ่งตัวคัปปะนั้นมีทั้งส่วนที่น่ารังเกียจคือ ร่างกายน่าเกลียดน่ากลัวและส่วนที่น่ารักอยู่ในตัว เช่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น ยิ่งไปกว่านั้น การถ่ายทอด เรื่องราวคติความเชื่อหรือคติสอนใจต่อเด็ก ๆ ในวัยนี้ เท่ากับเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาที่ดั่งามให้คงอยู่สืบ ต่อไปไม่สูญหายไปจากสังคมนั่นเอง

⁶ เป็นสัตว์ในเรื่องเล่าของญี่ปุ่น อาศัยอยู่ตามแม่น้ำ บึง บ่อน้ำ สูงประมาณ 1 เมตร ตากลม ปากแหลม มือและเท้าเป็นพังผืด ผิวหนังเป็นเกล็ด สีแดงหรือเขียวเข้ม บนศีรษะมีจานวางซ่อนอยู่ ถ้าน้ำในจานหมดจะอ่อนแรง ชอบปล้ำซูโม่

บทสรุป

คุณครูทัมโปะโปะเป็นครูที่ไม่เพียงแต่มีบทบาทในการสอนเนื้อหาวิชาการ แต่ครูยังมีบทบาทในการขัดเกลาเด็กให้เข้าสู่สังคมด้วยการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ชื่นำ และนำให้เด็กได้เรียนรู้จริยธรรม ค่านิยม การเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งมอบความรักความอบอุ่นแก่เด็กเพื่อให้เด็กเป็นคนดีสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ในด้านกลวิธีในการสอนนั้นคุณครูทัมโปะโปะได้เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกของตนอย่างเต็มที่ ทั้งการเขียนระบายความคิดหรือความรู้สึกลงในสมุดบันทึกและการเขียนไปรษณียบัตรโต้ตอบกับครู การเสนอความคิดในห้องเรียน มีการสอนโดยใช้กิจกรรมเพื่อการละลายพฤติกรรมทำให้เด็กสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้และสามารถดึงนักเรียนกลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังสอนเด็กๆ ด้วยการเชื่อมโยงกับคติความเชื่อของชาวชนบทญี่ปุ่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งดีงามให้อยู่สืบไป นอกจากนี้ในทฤษฎีของมิยะกะวะ อิโระได้แสดงให้เห็นว่าการสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมทางด้านจิตใจและมีความสุขในการใช้ชีวิตตามศักยภาพของแต่ละบุคคลนั้นสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการมีความสามารถทางด้านวิชาการความรู้ การสร้างบุคคลให้มีศักยภาพครบทุกด้านและมีความสุขโดดเด่นในแต่ละบุคคลนั้นเป็นเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาของญี่ปุ่นในปัจจุบันที่ต้องการพลเมืองมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวและมีความคิดสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าทฤษฎีเหล่านี้สอดคล้องกันระหว่างทฤษฎีของสังคมกับทฤษฎีที่ปรากฏในวรรณกรรม ผู้เขียนเป็นผลิตผลของสังคมการศึกษาวรรณกรรมจึงช่วยให้เข้าใจสังคมได้และในอีกด้านหนึ่งก็เห็นมุมมองของนักเขียนในฐานะปัจเจกที่มีต่อการศึกษได้ด้วย

References

- ฉันทนา จันทน์บรรจง. (2546). การปฏิรูปการศึกษาของญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 21. *ญี่ปุ่นศึกษา*, 111-123.
- ชนิดา รักษ์พลเมือง. (2530). พัฒนาการด้านการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น. *ญี่ปุ่นศึกษา*, 138-183.
- นิศากร ทองนอก. (2546). “ครู” ในงานวรรณกรรมเด็กของมิยะกะวะ อิโระ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปพณี จิตวิวัฒนา. (2545). การขัดเกลาทางสังคม. *มนุษย์กับสังคม*, 83-106.
- มนตรี แยมกลีกร. (2548). ระบบการผลิตและพัฒนาครูของประเทศญี่ปุ่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ปีที่ 16 (ฉบับที่ 2) พฤศจิกายน 2547-มีนาคม 2548*, 41-59.
- มณีนรัตน์ ไพโรจน์ไชยกุล. (2540). กระบวนการขัดเกลาทางสังคมของสถานศึกษา ก่อนวัยเรียนญี่ปุ่นในประเทศไทย กรณีศึกษาสถานศึกษา ก่อนวัยเรียนกวางน้อยและสถานศึกษา ก่อนวัยเรียนแฮมสเตอร์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุพา คลังสุวรรณ. (2546). การศึกษาของญี่ปุ่น. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, (ฉบับที่ 2/2003), 95-140.
- วรินทร์ ววงศ์. (2546). การศึกษากับการสร้างคนแบบญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมล.
- _____. (2549). นโยบายการศึกษาของญี่ปุ่นต่อการพัฒนาคนยุค 2000. กรุงเทพมหานคร: ดวงกมล.

- อาโตะ, มาโคโตะ. (2529). *การศึกษากับการพัฒนาประเทศของญี่ปุ่น*. แปลโดย ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- อุษณีย์ โพธิสุข.(2543). กลยุทธ์ทางการศึกษา:ผู้เรียนสำคัญที่สุด. *ร่วมคิดร่วมเขียน ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียน สำคัญที่สุด*, 34-43.
- 宮川ひろ (2001)『たんぽぽ先生あのね』.ポプラ社.
- 大阪国際児童文学館 (1993)『日本児童文学大事典第二巻』.太洋社.
- 日本児童文学者協会 (1987)『現代日本児童文学作家事典保存版』.教育出版センター.
- 小西正保 (1997)『わたしの出会った作家と作品』.創風社.
- 恒吉僚子 (1994)『人間形成の日米比較』.中央公論社.

- 藤田のぼる (1981)「宮川ひろのつうしんぼー」先生ものを中心に』『日本児童文学』.
- 大岡秀明 (1987)「おもしろさ」鉤脈の発掘—「先生のつうしんぼ」をめぐる—』『日本児童文学』.小峰書店/ 日本児童文学者協会編.

Websites

- กระท่อมน้อย. (2552). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่านหนังสือของเด็กและเยาวชน. Retrieved 19 January 2011 from website: <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=421539>
- POPLAR Publishing Co.,Ltd. (2008). Miyakawa Hiro Sensei. Retrieved January 12, 2011 from website: <http://www.poplar.co.jp/jidou/sakka/miyakawa.html>
- Wikipedia Furi hyakkajiten. (2010). Miyakawa Hiro. Retrieved January 22, 2011 from website: <http://ja.wikipedia.org/wiki/%E5%AE%AE%E5%B7%9D%E3%81%B2%E3%82%8D>